

A csehszlovákiai magyarság

kulturális helyzete

Esterházy János
nemzetgyűlési képviselő
beszéde a képviselőház
költségvetési bizottságá-
nak 1937 november 19-iki
ülésén.

Különnyomat a Prágai Magyar Hírlap 1937. évi 271,
274, 275, 277, 278, 280, 283, 286. és 288. számából.

EX LIBRIS

Haltenberger Ince

Fórum Társadalomtudományi Intézet
BIBLIOTHECA HUNGARICA - Somorja
Leltári szám: 4998

Esterházy János

**nemzetgyűlési képviselő beszéde
a képviselőház költségvetési bizott-
ságának 1937 nov. 19-iki ülésén.**

MI TÖRTÉNT 1936 NOVEMBERE ÓTA?

— A tavalyi novemberi költségvetési vita alkalmával pártunk törvényhozói — s köz-
tük magam is — részletesen mutattunk rá a
csehszlovákiai magyar kisebbség égető
problémáira, az állami közigazgatás velünk
szemben elkövetett sorozatos hibáira, konk-
rét sérelmeinkre, a költségvetésben a ma-
gyarság teljes mellőzésére, s kértük mind-
ezeknek az indokolt és jogos panaszoknak
az orvoslását.

— Azóta ismét elmúlt egy esztendő és a
valóságban nem történt semmi.

**A magyarság helyzete ahelyett, hogy ja-
vult volna, határozottan rosszabbodott,**
amit az alábbiakban tényekkel fogok iga-
zolni.

— Tavaly fölhozott kívánságaink egyike
sem talált meghallgatásra, s tulajdonképen

elégendő lenne a mult évi költségvetési vita alkalmával elmondott beszédeinket megismételni és mindazt a sok méltánytalanságot, ami azóta velünk történt, hozzáadni.

KORMÁNYNYILATKOZATOK

— A kormánykörök a kisebbségi panaszok elszabotálására most egy új metódust találtak ki. Megfelelő intézkedések és tettek helyett szó- és nyilatkozatáradattal igyekeznek megteveszteni a kisebbségek sorsa iránt érdeklődő, de a való helyzetről tájékozatlan külföldi közvéleményt, s az itthonlévő kisebbségeket az ígéretes fokozott hangoztatásával vezetik az orruknál fogva. Ennek a taktikának a mestere a jelenlegi miniszterelnök ur, aki ujabban középeurópai koncepcióival igyekszik elterelni a figyelmet a rendezetlen kisebbségi kérdéstről.

— Ezeknek a nyilatkozatoknak egy szempontból mégis volt értékük reánk nézve, hogy tudniillik maguk a felelős kormánytényezők állapították meg, hogy a kisebbségi kérdés rendezésre szorul, s ezzel igazolták a mi eddigi ellenzéki politikánk jogosságát.

Maga a miniszterelnök ur ismerte el egy márciusi nyilatkozatában, hogy a magyarok helyzete még a németekénél is rosszabb a köztársaságban, amennyiben

„a magyarságnak a közigazgatás olyan dolgokat nem nyújtott, amelyeket a németeknek már megadott“.

— Való igaz és minden ellenkező hireszteléssel és állítással szemben mint tény

állapítjuk meg, hogy a csehszlovákiai nemzeti kisebbségek sorsa minden demokráciára és egyenjogúságra való hivatkozás dacára nem irigylésreméltó, mert mi itt egy irányunkban barátságtalanul hangolt csehszlovák közvéleménnyel állunk szemben, amelynek irányelve a kisebbségek amugyis szűkre korlátozott jogainak elszabotálása. Ez törekvése ma a magyar területeken hivataloskodó csehszlovák nemzetiségű tanerők, jegyzők, fináncok, csendőrök jelentős részének, s ujabban a római katolikus papság egy részének is. Ezirányu működésüket zavartalanul folytathatják, mert

magának a magyar kisebbségnek nincs módja ezt megakadályozni,

s ezek a magyarságtól teljesen idegen emberek még elismerést és dicséretet kapnak ilyirányu tevékenységükért fölöttes hatóságuktól.

A KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK NYILATKOZATA

— Hogy ez így van és nem a levegőből beszélek, azt elismerte maga a köztársasági elnök ur ez év májusában Böhmisch-Krumauban a németek előtt tett nyilatkozatában, ahol egyebek között a következőket mondotta:

„Vannak, akik nem hisznek nekünk, s azt mondják, hogy itt csak pusztá ígéreték hangzanak el. Nem hisznek egy kisebbségi program megvalósításának a lehetőségében főleg a bürokrácia és különösen az alacsonyabb hivatali szervek ellenállása miatt,

mert úgy vélik, hogy ezek az alacsonyabb szervek az ilyen politikát el fogják szabotálni. Nem tagadom, hogy vannak és lesznek nehézségek.“

— Ez természetes következménye annak, hogy a nemzetiségek által lakott területek elvannak árasztva türelmetlen és velünk szemben elfogult cseh és szlovák tisztviselőkkel.

— Helyesen látja a köztársasági elnök ur, hogy 19 év folytonos csalódásai, a sok be nem tartott ígéret és egyre súlyosbodó helyzetünk szkeptikusokká neveltek bennünket, úgyhogy már csak tetteknek van súlya és értéke előttünk, de szavakban és ígéretekben nem hiszünk többé senkinek.

— Amíg nem változik meg elsősorban az állami igazgatásban a velünk szemben alkalmazott szabotáló rendszer és intézményesen nincsenek biztosítva a békeszerződésben és az alkotmánytörvényben lefektetett jogaink, mindaddig folytatni fogjuk ellenzéki politikánkat

és nem szününk meg informálni helyzetünkről az európai közvéleményt, s azokat a köröket, amelyek a jelenlegi visszás állapotok előidézői voltak és akiknek elsősorban a kötelességük a hibákat jövéteni.

KOMENSKÝ ELVE AZ ANYANYELVI OKTATÁSRÓL

— Amikor a kormány felelős tényezői és propagandaszervei a kisebbségi kérdésről a külföldet tájékoztatják, **nem hunyhatunk szemet olyan beállítások és kijelentések fölé, amelyek helyzetünkről, sorsunkról hely-**

telen képet nyujtanak, s följosogitva érez-
zük magunkat a való helyzet föltárására.

— Ez nem államellenesség, nem irreden-
tizmus, amint azt a kormányajtó egy része
be szokta állítani, hanem természetes jogunk,
amellyel a jövőben is élni kívánunk.

— A sok eset közül most csupán egyet
hozok föl.

— Ez év juliusában Párisban nemzetközi
pedagógiai kongresszus volt, amelyen dr.
Franke iskolaügyi miniszter az erre az alka-
lomra elkészített előadását dr. Osusky,
Csehszlovákia franciaországi követe olvas-
ta föl.

— Ebben az előadásban a České Slovo
julius 27-i számának tudósítása szerint a kö-
vetkező részt találjuk:

„A nemzeti kisebbségeknek Csehszlová-
kiában Masaryk humanista és demokratikus
elvei alapján oly számban vannak sajátnyel-
vű iskoláik, hogy gyermekeik anyanyelvü-
kön művelődhetnek. A csehszlovák köztár-
saság, mint demokratikus állam teljesen ma-
gáévé tette azt a Komenský-elvet, hogy

**minden gyermeknek az elemi iskolában
anyanyelvén kell tanulnia.**

A nemzeti kisebbségeknek Csehszlovákiá-
ban népiskolákon kívül vannak még közép-
és szakiskoláik, s a német kisebbségnek van
főiskolája is.”

— Most csupán a magyar kisebbség ré-
széről adom meg a miniszter urnak a tárgyi-
lagos választ.

15 EZER MAGYAR GYERMEK MÁSNYELVŰ ISKOLÁKBAN

— Annak az állításnak, hogy a magyar kisebbségnek van elegendő számu saját-nyelvű iskolája és gyermekei anyanyelven tanulhatnak, ellentmondanak a következő tények:

1. Az állami statisztikai hivatal közleményének 40—45. számában ki van mutatva, hogy Szlovenszkon és Kárpátalján 15.000 magyar nemzetiségű gyermek jár másnyelvű iskolába, amelyet egész nyugodtan kikereshetünk 20.000-re, úgyhogy a magyar iskolaköteles gyermekek majdnem 20 százaléka jár másnyelvű elemi és polgári iskolába. Hogy mely iskolába járnak ezek a gyermekek, arra a Slovenská Liga adhatja meg a feleletet, amelynek szinmagyar községekben fölállított csehszlováknyelvű iskoláiban a tanulók 80—90 százaléka magyar nemzetiségű, akiket a propaganda, ígéretek, fenyegetések és ajándékozások eszközeivel toboroznak oda.

NEM MAGYAR NYELVŰ VALLÁSOKTATÁS

2. Az iskolaügyi referátus egy tavalyról keltezett rendeletével megtiltotta, hogy az államnyelvű felekezeti — és természetesen egyben községi és állami — népiskolákban a hitoktatók a magyar nemzetiségű gyermekeket a vallástanra anyanyelvükön tanítsák. Szomorú, hogy az egyházi hatóságok sem gondoskodtak eddig e gyermekek anyanyelvű hitoktatásáról, ami pedig kötelességük lenne.

A GYERMEKEK ISKOLAZHOKÖTÖTTSEGE

3. Az ez év februárjában a parlament által megszavazott ugynevezett lex-Uhliř egyenesen lehetetlenné teszi a kisebbségekhez tartozó gyermekek számára a magánuton való tanulást oly területeken, ahol nincs kisebbségi nyelvű iskola, s belekényszeríti a gyermekeket idegennyelvű iskolába.

4. Az új polgári iskolai körzetek fölállítással a gyermekek iskoláztatása körzetekhez van kötve, s más körzetekbe csak kivételes engedéllyel vehetők föl. Amely körzetben tehát csak államnyelvű polgári iskola van, ott a magyar gyermekek az államnyelvű polgári iskolába vannak kényszerítve, ha a polgári iskolát akarják végezni. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a magyar többségű határmenti községek egész sorában, mint például Galántán, Dunaszerdahelyen, Párkányban, Szepsiben, Csapon, Tornalján csak államnyelvű polgári iskolák vannak, amelyek most körzetiékké alakulnak, könnyen elképzelhetjük, hogy mit jelent ez a helyzet, ha még hozzávesszük, hogy ezen iskolák tanerői, igazgatói, tanfelügyelői többnyire lelkes csehszlovákok, akiknek legfőbb törekvése ezeknek az iskoláikat látogató magyar gyermekeknek a szlovákosítása. A tanulás itt csak másodlagos, mert hiszen ezekkel a gyerekekkel a tanerők alig tudják magukat megértetni.

5. Amíg az állam korlátlanul állíthat iskolákat, — a Slovenská Liga egymásután szer-

vezi a magyar községekben az államnyelvű iskolákat, — s még a német Kulturverbandnak is megvan a lehetősége, hogy óvodákat és népiskolákat tarthasson fönn, — a szlovenszkói és kárpátaljai magyarságnak erre nincs meg a lehetősége, jöllehet az alkotmánytörvény kimondja, hogy a kisebbségek saját költségükön iskolákat állíthatnak és tarthatnak fönn. Az erre vonatkozó törvény ugyanis Szlovenszkóra és Kárpátaljára nincs kiterjesztve, csupán a történelmi országokra érvényes és így az iskolaengedélyezés az iskolai állami hatóságok jogkörébe tartozik, amelyek a kérdést rideg bürokratizmussal kezelik és minden magyar iskolaügyben a legnagyobb nehézségeket okozzák, amire nézve teljesen helytálló a köztársasági elnök ur föntebb idézett nyilatkozata.

EGY RÉGI INTELEM

— És itt emlékezetébe idézem az iskolaügyi miniszter urnak, valamint azoknak, akik az államfordulat előtt a bécsi parlamentben harcoltak a cseh nép kulturális jogaiért, egy volt képviselőtársunk, Sokol Józsefnek 1893 május 30-án a költségvetési vita alkalmával elmondott beszédéből a következőket:

„Egy nép csak akkor fejlődhet szabadon, ha maga tartja a kezében az iskoláit. A legnagyobbfoku erkölcstelenség, gyalázatosság és alávalóság az, ha az iskola szentségét megbecstelenítik azért a legnyomorultabb célért, hogy ezáltal ériék el egy nép elnemzetlenítését.“

A NÉMET—LENGYEL KISEBBSÉGI EGYEZMÉNY

— Ha már annyira szeretnek hivatkozni a mi felelős tényezőink a humanizmus és demokrácia eszméire, amelyeket lépten-nyomon hallunk, de előnyeit csupán az uralkodó rétegek élvezik, legyen szabad fölhivnom a figyelmet arra a legujabb kisebbségi egyezményre, amelyet Németország és Lengyelország kötöttek a napokban egymás között, s amely

minden kényszertől ment, önkéntes szabályozása a két nemzethez tartozó kisebbségi nemzettöredékek helyzetének.

Akzt mondják, hogy sem Németországban, sem Lengyelországban nincs demokrácia, hanem diktatórikus kormányrendszer van bevezetve. És ennek dacára is megoldották egymás között a kisebbségi kérdést, s a megállapodásokat bizonyára be is fogják tartani, mert ott ilyen lényeges állampolitikai kérdések nem politikai pártok egyezkedésének az objektumai s ott nincs szabotáló bürokrácia. A két ország államférfiai megmutatták a középeurópai demokráciáknak, hogyan kell a kisebbségi kérdést megoldani.

— A velünk szemben alkalmazott metódusokra, amelyek lényegesen eltérnek a külföld felé hangoztatott demokratikus kisebbségpolitikától, jellemzésül föl kell hoznom a következő esetet:

EGY KIS RÖPIRAT SORSA

— Az ezévi júniusban Pozsonyban megtartott népszövetségi ligák uniójának kong-

resszusa alkalmából a magyar népszövetségi liga egy kis ismeretterjesztő füzetet adott ki, amely semmi egyebet nem tartalmazott, mint tényeket a csehszlovákiai magyarság helyzetéről. Ez a füzet tulajdonképen válasz volt a Csehszlovák Sajtóiroda ugyancsak júniusban kiadott egy röpiratára, amely Prágában jelent meg s amely a magyar kisebbség helyzetével foglalkozik teljesen egyoldalú megvilágításban.

A francianyelvű füzetet a liga benyújtotta cenzurára, amely nem talált benne semmi kifogásolnivalót. A kongresszus tartama alatt a füzet terjesztése elé nem is gördítettek akadályt a hatóságok, hogy lássa a nemzetközi vendégsereg, milyen nagy itt a sajtószabadság. Azonban a kongresszus lezajlása után, ahogy szétszéledtek a külföldi vendégek, a hatóságok nem mulasztották el a kis brosurát elkobozni, amely — mint mondom — csupán tényeket és hivatalos statisztikai adatokat tartalmaz.

MASARYK SIKRASZÁLLÁSA A KISEBBSÉGI JOGOKÉRT

— A cseh nép mai vezetői igen hamar elfelejtették, hogy valamikor ők is harcoltak saját népük szabadságáért és jogiáért, bár az ő helyzetük sokkal kedvezőbb volt, mint a mienk, annak ellenére, hogy bennünket most kisebbségi szerződéses és nemzetközi kötelezettségek védenek. A cseh nép fiai a volt monarchiában elérhették a legmagasabb polgári és katonai állásokat, tisztségeket, méltóságokat. Gazdasági tevékenységük és

kulturális szabadságuk hasonlíthatatlanul nagyobb mértékben volt biztosítva, mint a miénk.

— A szlovák nép fiai előtt is — minden ellenkező állítás dacára — nyitva volt az érvényesülés útja a régi Magyarországon. A régi Magyarországon voltak szlovák származású tanfelügyelők, középiskolai igazgatók, egyetemi tanárok, magasrangú bírák, tisztek, püspökök, sőt hercegprimások is.

— Hogy mi itt nem követelünk többet és egyebet, mint amit a régi monarchiában a cseh politikusok követeltek a maguk népe számára, azt számtalan idézettel igazolhatjuk, amelyek közül most csak mutatóba idézek néhányat.

Masaryk Tamás, a nemrég elhunyt köztársasági elnök 1891 június 30-án a költségvetési vitánál a bécsi parlamentben a következőket mondotta:

„Amikor iskoláink legfőbb károsítását a centralizmusban látom, iskolaügyekben az autonómiát, az önkormányzatot követelem. Az iskolák tulzsufoltsága sokkal rosszabb egy kisebb nemzetnél, mert így a mi gyermekeink nem kaphatják meg ugyanazt a nevelést, mint a német gyermekek.“

1892 január 29-én így nyilatkozott:

„Számomra mindig érthetetlen volt, amikor azt láttam, hogy miért kell az adónyugtáknak és hasonlóknak németnyelvűeknek lennie. Mint oly sok más, úgy a nemzetiségi kérdés is ily kicsiségek körül forog.“

CSEH GYERMEK CSEH ISKOLABA VALÓ

Ugyanezen év decemberében elmondott beszédének egyik része így hangzik:

„Ha mi német városokban nemzeti, pedagógiai és egyéb okokból a cseh szülőknek lelkére kötjük, hogy gyermekeiket cseh iskolába küldjék, az még nem nemzeti agitáció. Mi azt akarjuk, hogy a mi gyermekeink, úgy a németek, mint a csehek, kezdettől fogva anyanyelvükön nyerjenek oktatást. Az osztrák kormány kötelessége, hogy a mi népünket is műveltettegye.“

A NEMZETISÉGI KÉRDÉS A TARTÓS BÉKE ELŐFÖLTÉTELE

— Amikor az elhunyt elnök szavait idézem, mint kisebbségi képviselő talán úgy emlékezem meg róla a legméltóbban, ha fölevenitem az ő, nemzeti kisebbségekre vonatkozó megnyilatkozásait is, amelyek oly klasszikusan vannak megfogalmazva Uj Európa című közismert munkájában.

— Ha a mi államférfiaink annyira hangoztatják, hogy hűek akarnak maradni Masaryk eszméihez és az ő szellemében akarnak kormányozni, akkor elsősorban ők szíveljék meg a könyvből vett alábbi idézeteket:

„Ha tartós békét akarunk elérni, akkor a nemzetiségi kérdést radikálisan kell megoldani, mert enélkül nincs tartós béke Európában. Számolni kell azzal a ténnyel, hogy az új Európában is lesznek nemzeti kisebbségek és vegyes nemzetiségű álla-

mok, azonban arra kell törekedni, hogy a nemzeti kisebbségek a minimumra csökkenjenek és az egyes államok a lehetőség szerint csak egy-egy nemzetet foglaljanak magukban. A szabály tehát az legyen, hogy az egyes államokban minél kisebbszámú nemzetiségi kisebbségek maradjanak és mint ilyenek is teljes egyenjogúságot élvezzenek.“

MASARYK KÖVETŐI

— Ezek a masaryki elvek a mi nemzeti követeléseinkért való harcainkban szilárd erkölcsi alapot nyújtanak nekünk és azt a meggyőződést ébresztik bennünk, hogy **tulajdonképen mi, nemzeti kisebbségek vagyunk ma Masaryk tanainak igazi követői**

és nem azok, akik ezekkel a szép és igaz eszmékkel ellentétes szellemben kormányoznak nálunk. A masaryki mondás: pravda vítázi — a nemzeti kisebbségek jelszava lett ma a köztársaságban.

— Sajnosan látjuk és lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy a kormánytöbbség szelleme nálunk minden hivatalos állítás és nyilatkozat dacára — kisebbségellenes, ami különösen kulturális és nyelvi téren érezhető. Amerre nézünk, mindenütt rendszeres munka folyik a magyarság kulturális és gazdasági nivójának a lesüllyesztésére, amugyis szűkre szabott nyelvi jogainak korlátozására és nemzetállományának csökkentésére. Az egész magyar nyelvterületen szinte tombol ez a munka, amelynek legfőbb eszközei az

iskola, a névelemzés, az ugynevezett reasszimilációs akciók és legujabban, úgy látszik, egyes katolikus tényezők is ennek az elnemzetlenítésnek a szolgálatába állottak.

A MAGYAR ISKOLAÜGY NEHÉZSÉGEI

— A magyar népiskolai oktatás mindmáig sincs nálunk egységesen és törvényesen rendezve.

Más törvények érvényesek a történelmi országokban s mások Szlovenszón és Kárpátalján.

Ezt a kettős helyzetet egyes tanügyi tényezők a magyarnyelvű oktatás megnyomorítására és elsorvasztására használják föl. Nincs rendezve az óvodai oktatás, s

a magyar óvónők még ma is a háboruelőtti fizetést és nyugdíjat kapják,

s a legnagyobb nyomorban tengődnek. Hasonló a helyzet a népiskoláknál. A magyarnyelvű népiskolák szervezése elvész a közgazgatás és az iskolai hatóságok utvesztőiben, s

8—10 évig is eltart, amíg egy magyarnyelvű iskola létesítése valósággá válik.

A SZLOVÁK ISKOLÁK EXPRESSZSEBESSÉGŰ LÉTESÍTÉSE

— Ahol azonban csehszlováknyelvű iskolák magyar községekben való létesítéséről van szó, ott ez természetesen könnyen megyen. Összeáll a finánc, a csendőr, a postamester, s megindítják az iskolaszervezési akciót. Ha van 8—10 csehszlovák nemzetiségű gyermek, ez már elég ahhoz, mert a többit

összetoborozzák a magyar proletárgyerekek-
ből, akiknek

kilátásba helyezik, hogy ha beiratkoznak
a csehszlováknyelvű iskolába, akkor lesz
ingyen tankönyv, s télen ruha, cipő és
egyéb ajándék. Azután megjelenik a falu-
ban a Slovenská Liga titkára, megcsinálja
a kérvényt, aláírhatja a szülőkkal s viszi a
tanfelügyelőhöz. A tanfelügyelő termé-
szetesen azonnal továbbítja a kérvényt és
egy-kettőre kinevezik a szlovák vagy
cseh tanítót. Helyiségről és a dologi ki-
adásokról gondoskodik a Slovenská Liga.

— Az nem fontos, ha a tanító nem tud
magyarul és az se lényeges, hogy a gyerme-
kek kezdetben nem tanulnak semmit. Az el-
nemzetlenítés fundamentuma le van rakva a
magyar községben.

A MAGYAR ISKOLA AKADÁLYAI

— De ha egy magyar iskola megnyitásáról
van szó, akkor azt le kell tárgyalni a községi
képviselőtestületben, biztosítani kell a fede-
zetet az iskolai kiadásokra.

Véleményeznie kell a tanfelügyelőnek és
járási hivatalnak, iskolaügyi referátusnak,
országos hivatalnak, s jóvá kell hagynia
az iskolaügyi minisztériumnak és a pénz-
ügyminisztériumnak. Ezt az évekig elhu-
zódo fázasztó munkát valakinek a kezébe
kell vennie,

mert hiszen a hivatalos személyek nem fog-
ják magukat exponálni egy magyar iskoláért.
A minisztériumokban, ha egyszer odáig el-

jutott a kérvény, az akta elfeküdhet évekig, ha állandóan nem sürgeti valaki.

NINCS ISKOLATANÁCS

— Ennek a visszás és lehetetlen helyzetnek egyik oka az is, hogy Szlovenszón és Kárpátalján az iskolatanácsok mai napig sincsenek megszervezve, aminek következtében minden iskolaügyben a tanügyi hatóságok döntenek, s a szülőknek és érdekelteknek abba semmi beleszólásuk nincs. Ez az állapot az iskolaügyi hatóságoknak, amelyek kizárólag cseh és szlovák kézben vannak, —

korlátlan hatalmat és intézkedési jogot ad. Így magyarázható azután, hogy vannak iskolaügyek, mint például az ungvári, lévai magyar gimnáziumok engedélyezése, vagy a csécsi és makranci magyarnyelvű népiskolák megnyitása, amelyeket tízéves utánjárás, kérelem és intervenció ellenére sem lehetett elintézni. **Ez az a szabotálás,** amire a köztársasági elnök ur is rámutatott s amelyet a fölöttes hatóságok nemcsak eltérnek, hanem, úgy látszik, még támogatnak is. Ezt kénytelen vagyok e helyen őszintén és nyíltan megmondani.

A KÖZÉPFOKU MAGYAR ISKOLÁK NAGY RÉSZÉ CSAK PÁRHUZAMOS TAGOZAT

— Sérelemes és hátrányos a magyar iskolákra nézve — amit egy kis jóakarattal rég meg lehetett volna oldani, —, hogy számos magyarnyelvű nép-, középfoku és szakiskola még ma sem önálló, hanem csupán mint cseh-

szlováknyelvű azonos iskolák parallel osztályai, ugynevezett magyar tagozatok működnek. Ezeknek

a párhuzamos osztályoknak az önállósítása teljesen jogos kérelme a magyar kisebbségnek, s szomorú dolog és jellemző a mi kisebbségi politikánkra, hogy 19 év nem volt elegendő ennek a tisztán adminisztratív intézkedésnek a keresztülvitelére. A magyar nyelvű népiskolák között a legújabb statisztika szerint 36 ilyen párhuzamos osztályokból áll, s a 25 magyar nyelvű polgári iskola fele nem önálló. Magyar középiskoláink nagyobb része csehszlovák intézetek mellett működő tagozat, s az egyetlen pozsonyi magyar nyelvű kereskedelmi akadémia Szlovenszón szintén szlovák intézet igazgatása alá van rendelve. Hasonló a helyzet a kassai ipariskolánál. A köztársaság egyetlen magyar nyelvű állami tanítóképezdéjét most, a közelmúlt hetekben önállósították, ami a magyar aktivisták szemében már nagy nemzeti vívmányt jelent, holott csupán egy adminisztratív különválasztásról van szó, amire azonban majdnem 20 évig kellett várni. Ez a tagozati rendszer azért hátrányos a magyar iskolaügyre, mert ennél a magyar iskola közigazgatása is államnyelven történik, az igazgatók legtöbbje magyarul sem tud, tehát a magyar iskola vezetésére és mindennemű ellenőrzésére teljesen képtelen, s minden anyagi eszköz, amihez az iskola hozzájut, vagy ami a tanulók s azok szülei részéről gyűjtés útján befolyik magyar rész-

ről is, elsősorban a szlovák iskola céljaira szolgál.

ISKOLAÉPÜLETEK

— Ha csak egy futó pillantást vetünk a csehszlovák és magyar iskolaügyre, akkor azonnal látjuk a különbséget a külsőségekben s első pillanatra megállapíthatjuk, hogy I. vagy csak III. osztályu állampolgárok gyermekei számára építették azt. Amíg a csehszlovák ifjuság részére valóságos paloták épülnek, modern berendezéssel és föl-szereléssel, —

magyar iskola csak ott van félig-meddig
rendes épületben elhelyezve, ahol ezt va-
lamely áldozatkész község vagy felekezeti
állította föl.

Hogy mit áldoz az állam a magyar iskola-
ügyre, arra a legbeszédesebb bizonyíték a
magyar középiskolák állapota. Pedig a ma-
gyarok éppen olyan arányban fizetnek adót,
mint a csehek vagy a szlovákok.

NÉVELEMZÉS

— A magyar falvakban a csehszlovák-
nyelvü iskolák szervezésénél legujabban a
névelemzés módszerét alkalmazzák az isko-
lába való beutalásnál. Hiába kívánják a szü-
lők gyermekük magyar nyelven való tani-
tását.

ha a gyermek neve szláv hangzásu, ak-
kor a szülők és a gyermek akarata elle-
nére is beutalják a gyermeket a szlovák
iskolába.

Vannak falvak, amelyekről egyoldaluan

minden szakértelem nélkül kimondták, hogy régi szlovák települések, mint például Nagyborsa. Az ilyen helyeken hatalmi szóval megszüntették a magyarnyelvű iskolát és a magyar gyermekek minden kérelem, panasz dacára, még a szülők akarata ellenére is kénytelenek a szlovák iskolába járni.

A SLOVENSKÁ LIGA LEGUTOLSÓ EREDMÉNYEI

Ehez hasonló eseteket még alább fölso-rolok.

Hogy milyen mértékben folyik a magyar falvak elszlávosítása, arra nézve megfelelő fölvilágosítással szolgál a Slovenská Liga legutolsó, szeptemberi kimutatása, amely szerint a Liga 1936-ban 21 új csehszlováknyelvű iskolát állított föl és pedig négyet német vidéken, 17-et pedig magyar községekben. Ugyancsak 1936-ban az általa létesített iskolák fönntartására és építkezésekre 1,750.000 koronát adott ki. A csehszlováknyelvű iskolák szervezése ezidén is megszakítás nélkül folyik, s erre a célra ennek az évnek első nyolc hónapjában 1,270.000 koronát fordítottak. Hogy ezek a hatalmas összegek nem tagdíjakból gyűltek össze, azaz, azt hiszem, mindenki tisztában van. A Slovenská Liga vezetői között számos járási főnököt, tanfelügyelőt, aktiv politikust, tekintélyes egyházi személyeket találunk. Jellemző a mi aktivistáink gyávaságára és gerinctelenségére, hogy ez ellen nem merik kinyitani a szájukat, ellenben annál hango-

sabban követelik a magyar kulturintézmények depolitizálását, azaz, hogy mi menjünk ki onnan és ők üljenek be. Azt például természetesnek találja Schulcz Ignác, hogy ő a Masaryk Akadémiában vezetőszeret visz, de a házilapja azonnal felhördül, ha egy magyar kulturünnepen közülünk, magyar törvényhozók közül valaki megjelenik. Ismerjük ezeknek a fogásoknak a háttérét!

A MAGYARSÁG ROHAMOS VISZ- SZAESÉSE — A STATISZTIKÁBAN

Természetes, hogy ilyen állapotok és ilyen rendszer mellett, amelyekkel szemben a magyar kisebbség — megfelelő törvényes alap, cselekvési szabadság és anyagi eszközök hiánya miatt — nem tud kellően védekezni,

a népszámlálási eredmények a magyarság állandó csökkenését és a csehszlovák lakosság rapid növekedését mutatják a magyar nyelvterületen.

Érdekes azonban, hogy amíg a cseh tudományos körök állandóan afölött siránkoznak, hogy a cseh vidékeken, sőt ujabban — Chura egyetemi tanár megállapítása szerint — a szlovák területeken is egyre kisebb a szaporodás s Csehországban egyenesen ijesztő a visszaesés, addig ezzel ellentétben

éppen a magyar területen mutatja ki a hivatalos statisztika a szláv réteg rohamos szaporodását és a magyarság csökkenését, holott a magyarság szaporulata a születések és halálozások számának összehasonlításánál kedvező képet mutat

és ez a statisztika kedvező a magyarságra nézve. Ezért komoly ember nem fogja elhinni, hogy természetes szaporulat eredménye az, hogy a két népszámlálás közötti időben a csehszlovák lakosság száma 350 százalékkal szaporodott a feledi járásban, 320 százalékkal a zselizi járásban, közel 400 százalékkal a tornaljaiban, közel 100 százalékkal a szeptisi járásban, majdnem 100 százalékkal a galántai járásban s ugyanezen időben természetes uton csökkent a magyarság a kassai járásban 8100-ról 3500-ra, a terebesi járásban 9000-ről 3530-ra, a szeptisi járásban 20.600-ról 16.700-ra, a rima-szombati járásban 8000-ről 6000-re, a lévai járásban 15.700-ról 12.000-re, a feledi járásban 29.000-ről 25.000-re, holott ugyanezekben a járásokban a lakosság természetes szaporulata egészen kedvező képet mutat.

Hogy az egyes községekben is milyen arányu eltolódások történtek, erre jellemzésül csak Galánta községet ragadom ki a sok közül, ahol 1921-ben még 472 csehszlovákkal szemben 2958 magyar nemzetiségű egyént mutat ki a statisztika, míg az 1930-as népszámlálási eredmény szerint ugyanott a csehszlovákok száma 1471-re emelkedett s a magyar lakosság 1670-re esett vissza.

Amikor csak arról hallunk panaszokat, hogy a cseh és szlovák lakosság szaporodása megállott, sőt egyenesen visszaesett, akkor mindenki előtt világossá válik, hogy ez a nagy eltolódás természetes uton nem

állhatott elő. Ez a megdöbbenő kép előreveti az árnyékát a legközelebbi, 1940-ben esedékes népszámlálásra.

Uraim, ez így nem mehet tovább!

Mi nem engedhetjük meg a magyar nyelvterületek ilyen rohamos elszlávosítását. Bár önöknek korlátlan hatalmi eszközök állanak a rendelkezésükre, mi mégis teljes erőnkkel fogunk küzdeni népünk elnemzetlenítése és elszlávosítása ellen és itt nemcsak a jóérezésű csehek, hanem a külföld segítségére is számítunk.

KRAMÁŘ ELITÉLTE AZ OSZTRÁK NÉPSZÁMLÁLÁST

Hadd idézzem itt emlékezetükbe az elhunyt Kramář elitélő szavait, amelyeket az egyik ausztriai népszámlálás lefolytatásáról és eredményéről mondott 1911 január 26-án a költségvetési vita alkalmával:

„Ma már világos, hogy a csehországi népszámlálás nem volt népszámlálás, hanem — s ezt szándékosan és megfontoltan mondom — egy nyilvános csalás! A mostani népszámlálás tapasztalatai szerint, amely népszámlálás egy nyilvános csalás volt, nem hiszem, hogy akadna egyetlen ember is, aki ezt a svindlit védelmébe venné. Anni itt történt, az méltatlan egy modern, civilizált államhoz. Az tömeges lélekrablás volt, soha nem látott méreteken. S ne higgyék, hogy használ az és hogy ezáltal a németek száma tényleg megnőtt, mert ugyan ki fogja azt nekik elhinni. Senki! És hogy a külföld ne higgye el, arról majd mi magunk gondoskodunk. Legyenek efelől egészen nyugodtak.“

„Mégis csak hallatlan” — folytatja tovább Kramář, — „hogy azért, mert vannak olyan nemzetek, amelyek hamis uton, csalás és hamisítás által akarnak nagyobbaknak látszani, mint amilyenek tényleg, ne lehessen becsületes népszámlálásunk. A statisztika által még sohase foglaltak el egy várost vagy községet. Mi nem az igazságtól félünk, hanem a hazugságtól. Ha egy járásban tényleg nincs meg a 20 százalék cseh, úgy rendben van. De tiltakozunk az ellen, hogyha ott a valóságban több mint 20 százalék cseh van, akkor számukat hamisítás útján a 20 százalék alá nyomják s ezáltal a legfontosabb érdekeikben károsítják meg azokat a szegény embereket, akik csak csehül beszélnek.”

Ezeket a kijelentéseket jól jegyezzék meg és a legközelebbi népszámlálásnál adják meg a nemzeti kisebbségeknek a teljes szabadságot, hogy nemzeti hovatartozásukat szabadon bevallhassák.

Mi úgy véljük, hogy a parlamenti fórum az a hely, ahol őszintén és nyíltan el lehet és el is kell mondani minden panaszt, kifogást és ahol ezekre orvoslást is követelhetünk. A mi részünkről a múltban is megtörtént ez, sajnos, hiába, mert szavaink mindaddig egyetlenegyszer sem találtak meghallgatásra, a kormánytényezők soha nem vették komolyan a mi előterjesztéseinket, s bajok orvoslása helyett semmitmondó, üres nyilatkozatokkal vélték elintézni a magyarság ügyét.

Ez alkalommal újból fölhívjuk a kor-

mánykörök figyelmét a kisebbségi kérdés gyökeres rendezésére,

s föltárjuk őszintén, tárgyilagosan a helyzetet. Ha ez most is hiábavaló lesz, akkor följogosítva érezzük magunkat, hogy minden eszközt és módot igénybe vegyünk, amelyekkel helyzetünkön javítani tudunk.

Hogy mindaz, amit a föntiekben a magyar kisebbség szomoru helyzetéről, kulturális visszaszorításáról elmondottam, nem üres beszéd, hanem tényeken alapul, azt az alábbiakkal fogom bizonyítani.

A TÓTMEGYERI ESET

Arra nézve, hogy az iskolaügyi hatóságok hogyan kezelik a magyar iskolák ügyét és miképp intézik el a magyar szülők iskolai kérelmeit, álljon itt példának a tótmegyeri eset.

A Tótmegyeren lakó magyar szülők 1933 óta szorgalmazzák a helybeli szlovák tan nyelvü római katolikus népiskola mellett a magyar párhuzamos osztály létesítését. Utoljára 1936 augusztusában kérte 109 tan köteles magyar gyermek szülője írásban ezt. A nagyszombati egyházmegyei hatóság azt válaszolta, hogy elvben nem foglal állást a magyar osztály megnyitása ellen, azonban a magyar szülők teljesítsék a bratislavai tanügyi referátus által megjelölt föltételeket.

Erre a tótmegyeri szülők jogi képviselője a tanügyi referátushoz fordult s kérte, hogy közöljék a föltételeket, hogy az érdekelt szülők a követelményeknek eleget tehesse nek. Most jön az érdekes dolog.

**A pozsonyi iskolai referátus 94499/36—
I/4. sz. alatti végzésében azt a választ
adta, hogy a kérelemnek nem tesz eleget
és a föltételeket nem közli.**

Igy intézik nálunk a hatóságok a magyar iskolakérelmeket. Egy eset a sok közül. Hogy ilyen válasz mellett mikép teljesítsék a szülők a föltételeket, azt a referátus nem mondotta meg.

A SZENTKIRÁLYI LIGAI SKOLA

Ezzel szemben a tornaljai járásban fekvő Szentkirály községben, amelynek 594 lakosából csak 17 csehszlovák, azaz a határfináncok és az utmester, keresztülvitték, hogy egyosztályos szlovák elemi iskola létesült, s miután nem tudták cseh és szlovák gyermekekkel megtölteni, a magyar gyermekeket fogdoszták össze a helybeli lakosoknál és a szomszéd községekből.

A Léva melletti Génye pusztán egy szlovák elemi iskolát állítottak föl. Miután nem volt elég szlovák gyermek,

a közeli Lévába járó magyar gyermekeket ebbe a szlovák iskolába utalták be, azzal az indokolással, hogy miután Génye pusztán van már iskola, a helybeli gyermekeknek oda kell ezentul járniok.

A CUKORGYÁR SZLOVÁK ISKOLÁI

Hogy milyen mértékben folyik az egész vonalon az elnemzetlenítési akció iskolai téren, arra jellemző eseteket hozok föl a zselizi járásból.

A járásban lévő Nyir községben, amelynek lakossága a népszámlálás adatai szerint

is háromnegyedrészben magyar, az oroszcai cukorgyár egyik alkalmazottja szervezett szlovák iskolát.

Miután szlovák növendék nem volt elegendő, a cukorgyár magyar alkalmazottait elbocsátással való fenyegetéssel kényszeríti most már második éve, hogy gyermekeiket ebbe az általa létesített szlovák iskolába adják.

Hasonló az eset Málás községben, ahol a Slovenská Liga szervezett szlovák kisebbségi iskolát. Itt hasonlóképen

az oroszcai cukorgyár alkalmazottait elbocsátással való fenyegetéssel kényszerítik, hogy magyar nemzetiségű gyermekeiket a szlovák iskolába adják.

A magyar gazdasági cselédek gyermekei tanszereket és ruhát kapnak a Ligától, már akik a Liga által fenntartott iskolába járnak. Hogy a kép teljes legyen, helybeli magyar iskola tanítója beszéli rá a magyar szülőket, hogy küldjék szlovák iskolába a gyermekeiket, mert állítólag szerelem fűzi a szlovák iskola tanítónőjéhez. Igazán megérdemli, hogy megemlékezzünk róla!

MESE A TÉLIKABÁTRÓL

Hogy a gyermekeknek a szlovák iskolába való csábitása miképen történik, arra is egy jellemző esetet hozok föl. Egy szegény taksonyi munkást a munkaadója rávette, hogy leányát irassa be a szlovák iskolába, s ott kap majd tanszereket és fölruházzák ingyen. A gyermek valóban meg is kapta, amit ígértek neki. Azonban a kisleány nem bírta ki a szlovák iskolában, mert a telepések gyerme-

kei állandóan gunyolták és elmaradt a tanulásban. Az apa a kisleány könyörgésére a gyermeket átiratta a magyar iskolába. Persze a dolognak folytatása lett.

Amikor 1936 december 5-én a gyermek a szlovák iskola előtt ment, megrohanta két fiu, lehúzták róla a télikabátot és bevitték a tanítóhoz, s az azt egy másik gyerekeknek ajándékozta oda.

Izsa községben, amely az ógyallai járásban fekszik s amelynek 2360 lakosa közül mindössze 235 csehszlovák, a Slovenská Liga szlovák iskolát készül fölláttítani.

Az iskola szervezői között van egy gazdasági intéző, aki a munkásait kényszeríti, hogy a gyermekeiket irassák be a szlovák iskolába.

„MENJ KÖRZETI POLGÁRI ISKOLÁDBA!”

A polgári iskolai körzetek fölláttítása a magyar gyermekekre máris érezteti a hatását. Eddig a pozsonyi magyar polgári iskolába azon községekből is fölvették a polgári iskolát látogatni kívánó magyar gyermekeket, ahol nincs magyar polgári. Ez évben már nem vették föl ezeket, hanem utasították őket, hogy járjanak saját körzetükben polgári iskolába. Miután azonban az ő körzetükben csak szlováknyelvű polgári iskola van, ily módon lehetetlenné válik számukra a magyarnyelvű polgári iskola látogatása.

A KOMÁROMI BENCÉSGIMNAZIUM ÁLLAMSEGÉLYE

A komáromi Szent Benedek-rend az állammal szerződést kötött 1906-ban a komá-

romi gimnáziumra nézve. A szerződés szerint a felső négy osztály fönntartásáért

évente 24 ezer aranykorona államsegély jár a rendnek. Ezt nem valorizálva 1935-ig az állam kifizette. Ettől az időtől kezdve azonban megtagadta azon a címen, hogy egy diákja az iskolán kívül illojálisan viselkedett. Megjegyzendő, hogy a dologban a diákot a bíróság fölmentette s a másodfoku ítélet előtt az ügy amnesztia-rendelettel töröltetett.

Másik sérelem az, hogy az intézet világi tanárait nem akarják fölvenni az állami nyugdíjintézetbe. A szlovenszkói egyházi birtokokat kormányrendelettel föloldották a kényyszerkezelés alól, de a bencésbirtokok föloldásáról eddig értesítés nem érkezett a rendhez.

Még rosszabb a helyzet Kelet-szlovenszón, amelynek magyar iskolaügyéről szintén elmondok egyet-mást.

A nagymihályi járásban van két magyar község: Hegyi és Kistráska. Hegyiben a lakosság kétharmada magyar, Kistráskán pedig 333 lakosból csupán 14 cseh-szlovák. Hegyiben van egy szlovák iskola és egy magyar katolikus iskola, amelyben azonban

1920 óta nincs tanítás. Így a magyar gyermekek is a szlovák iskolába kényszerültek.

1936 decemberében megnyílt a hegyi katolikus iskola, ahová egy morva tanítónőt vezettek ki, aki azonban egy szót sem tud magyarul. Ilymódon

a két község katolikus gyermekei nem ta-

nulhatnak az iskolájukban magyarul.
Ehez nem kell magyarázat!

Hogy milyen tempóban folyik a szlovák iskolák fölállítása, arra jellemző példa Nagykapos, ahol 2555 lakosból csak 399 csehszlovák, de van egy négytanerős szlovák elemi iskolája és most kapja meg a szlovák körzeti polgári iskolát.

Lehet ilyen viszonyok között azt mondani, hogy itt egyenlő mértékkel mérnek a többségnek és a kisebbségnek? Azonban menjünk tovább!

Battyánban 1059 lakosból csak 42 csehszlovák, de azért van már önálló szlovák iskola a községben.

Nagyráton a magyar iskolában egy Juraj Beda nevű tanító tanít, aki nem tud magyarul. Ez a magyar szülők között abban az irányban agitál, hogy küldjék a gyermekeiket a szürtei szlovák iskolába, mert ott megtanulnak szlovákul.

A kaposi járásban lévő Kisszelmencen, amelynek 303 lakosából csak 3 csehszlovák, valamint a túlnyomó többségben magyar Budaházán nincs magyar iskola, csak szlovák.

A LOSONCI IPARISKOLA SZLOVÁK TANERŐKET KAPOTT

A losonci magyar tannyelvű iparostanonciskolában az iparostanonciskolák pozsonyi tanfelügyelője a helyi tanfelügyelő javaslatára elbocsátotta az összes képesített magyar tanerőket, akik ott 1920 óta tanítottak és a helyükbe szlovák nemzetiségű tanítókat nevezett ki, akik magyarul nem is tudnak.

Nem hallgathatom el azt a botrányos esetet sem, amelynek a hőse Horečny magyarbéli plébános, aki Dunaujfalun magyar gyermekekből szervezett önhatalmulag egy szlovák osztályt és miután a magyar gyermekek nem akartak átmenni a szlovák osztályba, megfenyegette őket és szüleiket, s katolikus paphoz nem méltó botrányos módon viselkedett.

A VALLÁSTAN — ÁLLAMNYELVEN

Amióta megjelent az iskolaügyi referátus rendelete, hogy az államnyelvű iskolákban, legyenek azok államiak, községiak vagy felekezetiak, a vallástant is államnyelven kell tanítani, tekintet nélkül a gyermekek nemzetiségére, azóta ezen a téren egész anarchia állott be. A magyar gyermekek nem értik meg a szlováknyelvű hitoktatást, s így most már valláserkölcsi nevelésük is veszélyeztetve van.

Ennek a rendeletnek a végrehajtása semmiképen sem bizonyítja azt, amit a miniszterelnök ur állandóan hirdet, hogy a kisebbségek helyzetében nálunk állandó javulás észlelhető.

Nem folytatom tovább. Az általam előadottakból egy tárgyilagos, az igazságnak megfelelő képet akartam adni a mi kisebbségi helyzetünkről, kulturális viszonyainkról és különösen az iskolaügyi miniszter ur által annyira magasztalt iskolapolitikánkról.

Az egyes esetek csak magyarázatul szolgáltak annak a rendszernek a megértéséhez, amely itt a kisebbségek kulturnívójának le-

süllyesztését és fokozatos megsemmisítését célozza.

Itt nem az egyes kirivó esetek orvoslása szükséges.

Itt egy alapjában beteg, egészségtelen, antidemokratikus, kisebbségellenes rendszer megváltoztatása szükséges.

Ezek a viszonyok tarthatatlanok. Én is azt mondom, amit Masaryk mondott.

A kisebbségi kérdés radikális megoldása nélkül nincs béke Európában.

Nem is lehet. Mert egyetlen kisebbség sem hajlandó a maga megsemmisítését ölbetett kezekkel nézni.

A kormány elismeri a hibákat. Tudja, mit vétett a kisebbségek ellen az elmúlt 19 év alatt. Az ő kötelessége a hibákat jóvátenni.

A kisebbségek részéről ez a kormány csak akkor várhat közeledést, ha teljesíti mindazt és egyuttal intézményesen biztosítja is, amire a békeszerződésben kötelezte magát az ál-lamban élő kisebbségekkel szemben.

Az új költségvetés megemlékezik a nemzeti kisebbségekről, de nem konkrét számokban, hanem csak platonikus kijelentésekben. A költségvetéshez fűzött felvilágosítás a következő homályos és semmitmondó, tipikusan bürokratikus kijelentéssel végződik:

„A kisebbségi politika irányelvei — amelyek a kormány elhatározására támaszkodnak s amelyek abból állanak, hogy a leg-hatásosabban támogatják anyagilag is a művelődést, — egyrészt a cseh nép szép tradícióját jelentik, másrészt az állami igaz-

gatás további intenzív tevékenységét képe-
zik."

Nyugodtan merem állítani, hogy az a bürokrácia, amelyik a minisztériumokban évről-évre összeállítja a költségvetést, közvetlenül nem ismeri még ma sem a magyar kisebbség helyzetét s halvány fogalma sincs a mi kulturális szükségleteinkről és kívánságainkról. Természetes, hogy ilyen viszonyok között tőlük tárgyilagosságot, megértést, vagy pláne jóindulatot várni velünk szemben alig lehet.

Mi a koalíció és az állami bürokrácia két malomköve között őrlődünk és igazán nagyfoku naivitás kell hozzá, ilyen viszonyok között azt mondani, hogy Csehszlovákiában a kisebbségek helyzete kielégítő s minden jogos kívánságuk kielégülést nyer.

KISEBBSÉGI AUTONÓMIA

Ennek egyetlen előfeltétele a kisebbségi autonómia lenne, azaz, hogy a nemzeti kisebbségeknek joguk legyen saját ügyekben határozni és a nekik számarányuk alapján járó összegek fölött diszponálni.

Ha az eddigi kormányzatban lett volna megértés irányunkban, akkor a költségvetés előkészítő munkálatainál kérdést intéztek volna a magyar törvényhozókhöz a magyar kisebbség kívánságait illetőleg. Ez demokratikus gesztus lett volna! Ezzel szemben tény, hogy az elmúlt

19 év óta egyetlenegyszer nem tárgyal-
tak velünk a költségvetésről, hanem azt
ugy állították össze, mintha ebben az ál-
lamban kisebbségek nem lennének,
legföljebb gyarmati népek, valahol a Csen-

des óceán távoli szigetein. Ez tény és valóság s ezen nem változtat sem a fenti nyilatkozat, sem pedig bárminemű kormányigéret.

Ezért **elsősorban követeljük**, hogy a költségvetés strukturáját a jövőben változtassa meg a kormány és pedig oly módon, hogy a kisebbségek részére fölvett összegek külön fejezeteket képezzenek és így módunkban legyen ellenőrizni, mit nyújt de facto a kormány a költségvetésben fölvett összegekből a kisebbségeinek.

A mostani költségvetés általánosságban és részleteiben is az idegenre és mireánk is azt a benyomást teszi, mintha ebben az államban kisebbségek nem léteznének.

MI ÉPÜL SZLOVENSZKÓN ÉS KÁRPÁTALJAN?

Az állami költségvetés kulturális részének az indokolásában fel van sorolva, hogy mi minden történt az elmúlt évben iskolai téren és mi minden készül a jövőre.

Nagyon szép az a kijelentés, hogy — a népiskolák szervezése Szlovenszkon és Kárpátalján gyorsabb ütemben halad, mint eddig. Azonban mindjárt megállapíthatjuk, hogy

ez csupán csehszlovák nyelvű, nem pedig magyar iskolákra vonatkozik.

Megtudjuk a költségvetési javaslatból, hogy 1937 január 1-től október 30-ig Szlovenszkon 54 új állami népiskola, 1 polgári iskola, 1 óvoda létesült, 33 polgári iskolát önállósítottak és 29 új egyéves tanfolyam nyílt meg a polgári iskolák mellett. Kárpát-

alján pedig ugyanezen idő alatt 7 új állami polgári iskola, 36 elemi iskola, 1 óvoda és 5 egyéves tanfolyam nyílt meg.

1937-ben a fent jelzett hónapok alatt Szlovenszón 44 esetben adott az állam iskolákra építkezési segítyt 13.2 millió korona összegben, Kárpátalján pedig 13 esetben 1,091.000 korona összegben. Szlovenszóra és Kárpátaljára iskolák belső berendezésére 21 esetben adott az állam segítyt 500.000 korona értékben.

Ehhez vegyük hozzá még azokat az iskolákat, amelyeket ezidén állított fel a Slovenská Liga a magyar vidékeken és azokat az összegeket, amelyeket csehszlováknyelvű kisebbségi iskolák fenntartására fordított, akkor az iskolaügyi minisztérium valóban meg lehet elégedve az eredménnyel.

Nem úgy, mi, magyarok, akik ezekben a számokban egyáltalában nem szerepelünk. Ez év folyamán 13 új középiskola létesült, amelyekből természetesen egy sem magyar, jóllehet hosszú évek óta kérjük a lévai, rozsnyói és ungvári magyarnyelvű középiskolákat.

A NÉMET NYELV A MAGYAR ISKOLÁKBAN

A költségvetési jelentés szerint a középiskolákban az elektív tanítás bevált, azaz hogy a felső osztályokban a tanulók bizonyos tárgyak között szabadon választhatnak. Ez a joga is csupán a csehszlovák tanulóknak van meg. A magyar középiskolák szülői évek óta kérik a magyar középiskolákban

a német nyelv kötelező tanításának a bevezetését,

ilyen elektív alapon, mert szükségesnek tartják, hogy gyermekeik a német nyelvet is elsajátítsák a középiskolában, amelyre itt Középeurópában nagyobb szükség van, mint a francia nyelvre. Amíg a csehszlovák nyelvű iskolákban a német nyelv tanítására egyre több figyelmet fordítanak, addig a magyar gyermekeknek nem adják meg a lehetőséget, hogy a német nyelvet az iskolában sajátítsák el s nyelvtudásban egyenrangúak lehessenek a többségi nemzet fiataljával.

MAGYAR TANKÖNYVEKET!

Azt olvassuk továbbá, hogy a középiskolákban bevezetik új tantárgyként a nemzetgazdaságtant s a cseh és német iskolák számára már készülnek is **a tankönyvek**. A magyar tankönyvekről persze szó sincs. Itt kell megemlítenem a magyar tankönyvek ügyét is. Eltekintve attól, hogy a magyar tankönyvek egyike-másika igen gyatra, egyre nehezebbé válik a magyar középiskolai tankönyvek kiadása. Vannak tantárgyak, amelyek részére majdnem teljesen elfogytak a könyvek és a diákok csak jegyzetekből tanulnak s a magyar tankönyvek kiadására nem vállalkoznak a kiadók, mert nem fizeti ki magát. E tekintetben az iskolaügyi minisztériumnak kell gondoskodnia a kérdés megfelelő megoldásáról.

Miután a szakiskolákban a növendékek száma emelkedő tendenciát mutat, új szakiskolák létesültek ezidén, de **csupa államnyelvűek**. A mi egyetlen magyar nyelvű ke-

reskedelmi akadémiánk is csak mint tagozat működik még ma is, amire különben egy más helyen már rámutattam. Feltűnően emelkedett a tanoncok száma s az iskolaügyi minisztérium nagy gondot fordít a tanoncoktatásra. De nem a magyar nemzeti-ségüekre, akiknek legujabban olyan tanítókat ad, akik magyarul nem is értenek, amint ezt a losonci példa mutatja.

AZ EGYETEMI MAGYAR TANSZÉK

A főiskolák költségvetése 149 milliót tesz ki a jövő költségvetési évre, azaz 6.5 millióval többet, mint az ezévi. Hiába keresünk azonban ezekben a tételekben bármit is a magyar ifjuság tudományos képzésére, ott nem találunk semmit. Évek óta húzódik

a magyar egyetemi tanszék

kérdésének a megoldása. Ez a kérdés közmegelegedésre csak egyetlen módon oldható meg. Ha a szlovenszkói magyar tanárok között nincs erre alkalmas ember, aki az egyetem tanári karának a véleménye alapján kellő tudományos felkészültséggel rendelkezne, akkor

meg kell hívni erre a tanszékre egy magyarországi tanerőt.

Ha a cseh egyetemen ukrán, orosz és másféle nemzetiségű tanárok taníthatnak, akkor nem fordul fel a világ, ha a magyar tanárjelölteket a magyar irodalomra egy magyarországi tudós fogja tanítani. Ha azonban ezt a tanszékét egy csehszlovák nemzetiségű egyénnel töltik be, akinek sem a magyarsághoz, sem a magyar diáksághoz semmi köze sincs, úgy ezt az egész magyarság sérelmének fogjuk tekinteni.

A külfölddel való kulturális és iskolai kapcsolatokról szóló tétel az ezévihez viszonyítva 4 millió koronával 13.8 millió koronára van felemelve.

Erre vonatkozólag azt olvassuk a pénzügyi előterjesztésben, hogy az iskolaügyi minisztérium fenntartja a kapcsolatot az összes államokkal és kimélyíti a baráti összeköttetéseket. Az iskolaügyi minisztérium programjába veszi az orosz és ukrán nyelv kultuszát, a külföldi csehszlovák kulturális intézmények támogatását. 1938-ban kimélyíti és szélesebb alapokra fekteti az orosz szovjettel való iskolai és kulturális kapcsolatokat.

Megértjük, hogy egy államnak szüksége van külföldi kulturkapcsolatokra, azonban ez a felfogás ellentétben van másrészt a kormány azon törekvéseivel, amelyeknek célja, hogy

az államban élő kisebbségeknek megakadályozza a határon túl élő fajtestvéreikkel való kulturális érintkezést.

Vonatkozik ez elsősorban mireánk, magyarokra, akiknek minden rendelkezésre álló eszközzel megakadályozzák, hogy Magyarország felé kiépítsék a kulturális kapcsolatokat. Amíg tehát egyrészt idehaza gördítenek mindenféle akadályt kulturánk ápolása elé, másrészt lehetetlenné teszik, hogy megismerjük a mai magyarországi tudományos és irodalmi életet.

Azzal nem elégít ki bennünket a csehszlovák kormány, hogy Magyarországról beenged ide harmad-negyedrangú írókat.

akiket mi nem tekinthetünk a magyar faj és a magyar kultúra reprezentánsainak még akkor sem, ha fogadásukra a csehszlovák szociáldemokrata párthoz tartozó miniszter jelenik meg.

Megállapíthatjuk, hogy a kulturkapcsolatokat illetően olyan a viszony Csehszlovákia és Magyarország között, mintha hadiállapot lenne közöttük. Meg kell állapítani azt is, hogy ebben éppen csehszlovák részről mennek túlságba és valóságos szellemi határzárakat emelnek közénk és Magyarország közé.

Ha Csehszlovákia valóban keresi a közeledést a Dunamedence államai között, akkor ezt tényekkel is igazolnia kell s tudnia kell, hogy Magyarországra nézve nem lehet közömbös az itt élő magyar kisebbség helyzete és kulturális szabadsága.

A csehszlovák kormánykörök nagyon jól tudják, mire célok.

Bennünket el akarnak szakítani a magyar kultúra gyökereitől s először talajtalaná, azután csehszlovákká tenni.

Mindaz csak üres frázis, hogy nekünk itt szabad lehetőségünk van a magyar kultúra ápolására. Ha van létjogosultsága egy csehszlovák-magyar kulturközeledésnek, százszor inkább jogosult a magyarság kulturális együttműködése az országhatárookra való tekintet nélkül.

A magyarországi könyvtermékek cenzurája, magyarországi színészek és hivatásos művészek itteni fellépésének megakadályozása, fiatal egyetemi hallgatók Magyaror-

szágon való tudományos működésének megakadályozása, — mindezek igazán nem szolgálják a közép európai békét. Akik mind- ezt teszik, azok a béke igazi ellenségei és a közép európai népek közötti megértés aka- dályozói. Ezek kis dolognak látszanak, va- lójában azonban ezen mulnak a nagyok is.

Mi kisebbségek irigykedve nézzük, hogy az állam 4 és fél millió koronát áldoz a csehszlovák kultúra külföldi terjesztésére s 4 millió koronáért egy szláv intézetet állít fel Londonban a szláv kultúra propagálá- sára.

A mi részünkre pedig idehaza még ezer korona sem telik a sokmilliárdos költségve- tésből az elsorvasztásra ítélt magyar kul- tura támogatására.

Ez a mi demokráciánk igazi arca és ez az igazi egyenjoguság, amit kifelé annyit hangoztatnak, de amit idehaza sehhol sem látunk.

A SZOVJETTEL VALÓ KULTUR- KAPCSOLATOK

A költségvetésben azt olvasom, hogy a szovjettel való kulturkapcsolatok kimélyítése a jövő évi program.

Nem tudom, mit szólnak az egyházi kö- rök ahhoz, hogy Csehszlovákia éppen kul- túrális téren igyekszik a szovjettel szoro- sabb kapcsolatokat létesíteni.

Nem tudom, miképp egyeztethető össze a katolikus és a kommunista világnézet és hol találkozik a kettő. Valahogy nincs egészen rendjén a dolog, amikor azt lát-

jük, hogy itt Csehszlovákiában egy kifejezetten katolikus párt, a cseh katolikus néppárt az, amelyik a szovjetbarátság legerősebb híve és a csehszlovákiai kommunista mozgalmak egyik legfőbb támasza. Viszont másrészt éppen ez a párt az, amelyik a legszélsőbb nacionalizmus hirdetője és a katolikus elveket meghazudtoló türelmetlenséggel viseltetik a nemzeti kisebbségekkel szemben.

Hogy a szovjetbarátság milyen gyümölcsöket fog teremni politikai téren, az nem ebbe a rezortba tartozik, de hogy a nem bolsevista érzelmű társadalmi rétegek és a hasonló felfogású külföldi közvélemény ezt a kulturális ölelkezést — amelyben, mint említettem, egy katolikus párt játsza a primhegedüt — nem fogják valami nagy rokonszenvvel fogadni, az egészen bizonyos. Ne csodálkozzunk azután, ha a külföldön az a nézet alakul ki, hogy Csehszlovákiában a szellemi bolsevizálás állami asszisztenciával és támogatással folyik.

MIT KAPOTT A MAGYAR IFJUSÁG?

A tanuló ifjuság és a munkanélküli intelligencia segélyezésére ezidén a tavalyinál 1 millió koronával nagyobb összeg, 11.2 millió korona összeg van felvéve. Kíváncsiak volnánk, ha az iskolaügyi miniszter ur kimutatná nekünk, hogy a tavalyi 10.2 millió koronából mit kapott a magyar ifjuság. Ismételten hangoztatom, hogy nem elég szó- és frázisáradatot zudítani a kisebbségek és a nem informált külföld felé, hanem

tessek tényekkel és számokkal bizonyíta-

ni, hogy a kisebbségek, amelyek az állam terheiben a többségi nemzettel egyenlő arányban veszik ki a részüket, mennyiben részesednek az állami költségvetésből és hogy valójában miben áll az a sokat hangoztatott kisebbségi demokrácia, amelyetől a magyar aktivisták annyira el vannak ragadtatva.

Nekünk is vannak ifjusági intézményeink, internátusaink, a magyar diákok között is sok a szegény fiú, akik segélyre szorulnak. Amíg azonban az uralkodó nemzet fiai az állami segélyek áldásait bőségesen élvezik, addig a magyar ifjusági intézményeket az amugyis leszegényedett magyar társadalomnak kell eltartania. Hol itt az igazság? Hol itt az egyenlő mérték?

A MAGYAR TUDOMÁNYOSSÁG TÁMOGATÁSA

Külön fejezetben kell megemlékezni a művészetek és a tudomány költségvetési részéről, mert ebben különösen ki vagyunk játszva mi, nemzeti kisebbségek.

A magyar tudományos élet támogatásáról Csehszlovákiában beszélni nem lehet, ha csak nem emlitem föl a szomorúan levitézlett Masaryk tudományos akadémiát, amelynek sorsa akkor pecsételtetett meg, amikor politikai pártok exponenseinek, emigránsoknak és aktivista politikai vezéreknek szolgáltatták ki ezt az intézményt.

A kulturális költségvetésnek ez a tétele 32 millióval szerepel a költségvetésben. Ha csak egy százalékot kapna belőle a magyar-

ság, holott kétségtelenül nagyobb százalékát képezzük a köztársaság lakosságának, akkor is szép összeget tenne ki és jelentene valamit a mesterségesen leszegényített magyarság számára. A jövő mindenesetre megmutatja, hogy miben fog megnyilatkozni az új kisebbségi politika. Ézidén ebből a részből mindössze egy magyar író kapott egy 5000 koronás írói díjat. Ez volt az egész. De gondoljuk meg, hogy micsoda hatalmas összegekkel lett megrövidítve csak ezen a téren a magyarság az elmúlt 19 év alatt. Ki fog bennünket mindezért kárpótolni s ki szolgáltat nekünk egyszer igazságot?

A színházak támogatására a jövő évre szintén fölemelt összeg, **10.3 millió korona** van fölvéve. Találóbbr példát arra, hogy milyen rendszeresen folyik a magyar kultúra lezüllesztése, alig lehetne találni, mint éppen a színházügy. Nem arról akarok most beszélni, hogy a magyar színészetet mennyire megrövidítik a szubvencióknál, hanem arról, hogy miképp tették lehetetlenné a magyar színészet fönnmaradását Szlovenszkón.

A MAGYAR SZINJÁTSZÁS HELYZETE

A magyar színjátszás hivatalos szerve a magyar Szinpártoló Egyesület. Amikor ez év tavaszán aktuálissá vált a magyar szinikoncesszió kiadása, a szlovenszkói országos hivatal ankétot hívott egybe, hogy kikérje a magyar kulturintézmények véleményét, miképpen kívánják rendezni a magyar színészet

ügyét, s kit kívánnak jövendő magyar színigazgatónak. A Szinpártoló Egyesület is elküldte a maga megbizottait, megtárgyalták a kérdést a legteljesebb tárgyilagossággal és egy memorandumban foglalták össze álláspontjukat. Mi történt ezután?

Az országos hivatal sem az ankét határozatát, sem a Szinpártoló memorandumát nem vette figyelembe, nem volt tekintettel a magyar közvéleményre, hanem politikai körök és kijárók befolyására olyan embereknek adta ki a magyar szinikerület koncesszióit, akikkel szemben a magyar közvélemény bizalmatlansággal viseltetik.

Bizonyos hivatalos köröknél a magyar színiélet kérdésében nem a kulturnívó fönntartása a mérvadó, hanem ellenkezőleg, a kulturnívó lesüllyesztése. És aki ezt a fölfogást szolgálja hajlandó, az sokkal kedveltebb személy, mint aki becsületesen kíván dolgozni egy nép kulturája érdekében.

Először korlátozták a magyarországi színiéletek föllépését és ezzel megnehezítették a magyar színjátszás kellő nivón való tartását. Azután korlátozták a színiidényt a két legnagyobb szlovenszkói városban: Pozsonyban és Kassán. A szubvenciókat a minimumra szállították le és a színigazgatókat a hivatalos körök a saját szájizük szerint választották ki.

Kell ennél többet mondanom? Aki azt állítja, hogy a csehszlovák kormányzat támogatja a magyar kultúrát, az nézzen meg

egy előadást ma és hasonlitsa össze egy, mondjuk, csak 5—6 év előtti előadással. Abból majd megállapíthatja, hogy hová súlylyesztették le néhány év alatt a magyar színezetet, amelyet azután igazán nem lehet vádolni illojalitással.

A népművelés fejezetének a tételét az új költségvetésben a kétszeresére emelték föl a tavalyival szemben, azaz 4.6 millió koronára, Ebben a legnagyobb tételt az állampolgári nevelésről szóló címletre vették föl, amiben a honvédelmi nevelés is bennfoglaltatik, amelyet az új törvény részben a járási közművelődési testületekre ruház át.

A MAGYAR NÉPKÖNYVTÁRAK SORSA

A népkönyvtárakra 600.000 korona van fölvéve a könyvtárak támogatására. Hogy ebből mit kapnak a magyar könyvtárak, azt nem tudom, de hogy e tekintetben is sok kifogásolnivalónk van, az bizonyos.

Ezeket a falusi, szerény anyagi eszközökkel rendelkező magyar könyvtárakat ellepik az állami könyvkiadóvállalatok ügynökei és drága, nem falusi könyvtáraknak való könyveket sóznak rájuk a legkülönbélebb pressziókkal és állampolgársági hűségre való hivatkozással, aminek a könyvtárüggyhöz semmi köze. Ilymódon évekre megterhelik ezeknek a kis könyvtáraknak a büdzsáját, s megakadályozzák, hogy olyan könyveket vásároljanak, amelyek valóban művelődési célokat szolgálnának.

Amennyire helyénvaló, hogy a csehszlovák államférfiak magasnívóju és drága munkáit megvegyék a városi könyvtárak, annyira helytelen ezeket a falusi könyvtárakra rákényszeríteni.

A könyvtárkérdésnél ki kell térnem az iskolai könyvtárakra, amelyek a magyar iskolákban szintén sok kívánnivalót hagynak. Általános a panasz, hogy a legtöbb helyen, sőt a középiskolákban is, a könyvtárak nem működnek, hanem le vannak zárva. Ez a fontos kulturintézmény, amelyre a szlovák iskolákban oly nagy súlyt helyeznek, a szó szoros értelmében agyon van ütve a magyar iskolákban.

Főleg ahol a magyar iskola csak tagozat. Ott a magyar diákoktól a könyvtárra befolyó pénzt a szlovák könyvtár fejlesztésére fordítják.

Kérjük az iskolaügyi miniszter ur mielőbbi intézkedését, hogy a nem működő magyar iskolai könyvtárak mielőbb nyiljanak meg és a magyar szülők és diákok pénze a magyar könyvtárak fejlesztésére fordíttassék.

Végezetül föl kell hívnom a miniszter ur: figyelmét a magyar nőnevelés és szakoktatás teljesen elhanyagolt állapotára. Amíg a csehszlovák nőnevelésre a kormány hatalmas összegeket áldoz, addig a magyar nőnevelésnek a nyomát sem találjuk a költségvetésben, úgyhogy a magyar leányok a szakoktatás terén majdnem kizárólag a

csehszlovák nyelvű háztartási és más iskolatípusokra vannak utalva.

AMI NINCS MEG

A föntiekben nem térhettem ki a kulturális kérdések egész komplexumára, csak a költségvetéssel kapcsolatban mutattam ki a magyar kultúra teljes mellőzését és kisemmizését.

A csehszlovák kormánykörök arra hivatkoznak, hogy a magyarságnak vannak alsó- és középfoku szakiskolái. Arra természetesen nem mutatnak rá, hogy mink nincsen, ami jogosan megilletne bennünket, milyen a szellem és milyenek a tankönyvek ezekben az iskolákban, s milyen gondolkozásu egyéneknek vannak alárendelve.

Azonkívül elhallgatják, hogy a magyar kulturintézmények munkája mennyi nehézségbe ütközik, s főképp nem dicsekszenek el azzal, hogy az államalakulás óta rendszeresen ki vagyunk zárva az állami költségvetésből.

Ez a valóság a kisebbségi kérdésben, legalább is magyar vonatkozásban!

A MAGYARSÁG KULTURÁLIS FÖKÖVETELÉSEI

Kulturális kívánságainkra vonatkozólag fölhivom az iskolaügyi miniszter ur figyelmét a következőkre:

1. A magyar nemzeti kisebbség az iskolaügyek rendezésére oly törvényes intézkedéseket kér, amelyek biztosítják a magyar

gyermekek nemcsak magyar nyelvű, de magyar szellemű nevelését.

2. Kérjük annak az elvnek a keresztülvételét, hogy magyar iskolában csak magyar nemzetiségű tanerők tanítsanak.

3. Az iskolatanácsok mielőbbi föllállítását Szlovenszkón és Kárpátalján magyar tagozatokkal, illetve magyar iskolatanácsokkal.

4. A magyar kulturintézmények részesezését az állami költségvetés erre vonatkozó tételeiből az alkotmánytörvény rendelkezéseinek megfelelően a magyar lakosság számarányának figyelembevételével.

5. Iskolaszervezés terén a 189—1919. sz. törvénynek Szlovenszkóra és Kárpátaljára való kiterjesztését, s a jogos magyar iskola-kérelmek elintézését.

6. Az anyanyelvű hitoktatás visszaállítását a magyar nemzetiségű gyermekek számára az államnyelvű iskolákban.

7. A magyarnyelvű egyetemi oktatás mielőbbi rendezését.

KULTURÁLIS AUTONÓMIÁT

Mindazok a panaszok és kifogások, amelyek a kulturális tárcával kapcsolatban elmondottam, arról győznek meg bennünket — kisebbségi törvényhozókat —, hogy

a kisebbségek kulturájának csupán egyetlen biztosítója van államunkban, — s ez a kulturális autonómia.

Öszintén és nyíltan mondtam el mindazt, amit sérelmezünk, amit kifogásolunk és aminek az orvoslását kérjük.

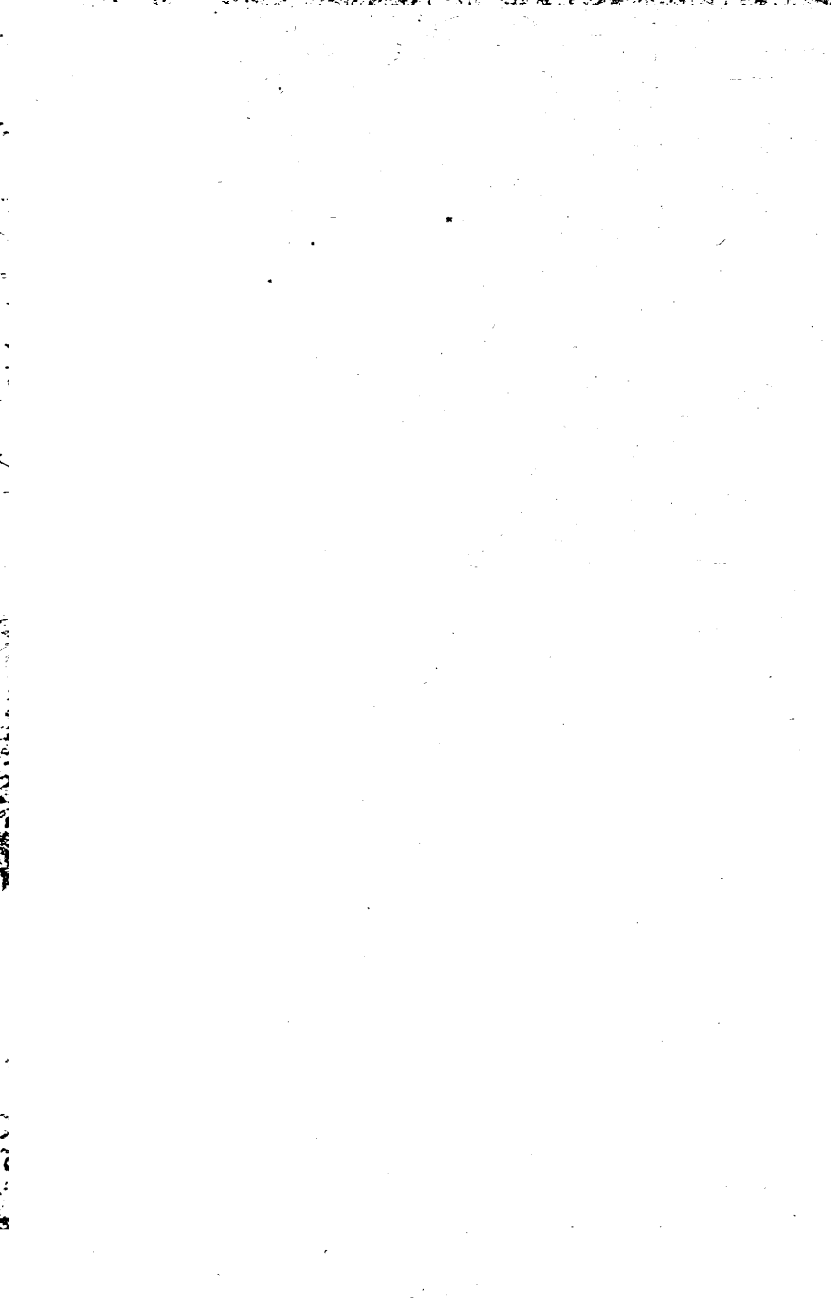
Mi ellenzéki képviselők csak kritikát gyakorolhatunk. A hatalom a kormány kezében van. A következő hónapok megmutatják, hogy vajjon mennyi őszinteség volt az eddig felénk és rólunk elhangzott nyilatkozatokban és vajjon valóban várható-e itt egy új éra a kisebbségi politikában.

A kormány az elmondottakból most megismerte a mi fölfogásunkat, s tudja, mit kell tennie a mi megnyugtatóra.

Addig azonban, amíg a kormány tényekkel nem bizonyítja be, hogy velünk szemben való magatartása megváltozott és nem akar bennünket megsemmisíteni: addig — mondom — nem lehetünk bizalommal a kormánnyal szemben és egy oly költségvetést, amely bennünket teljesen mellőz, s megfosztja népünket és kulturintézményeinket az alkotmánytörvényben biztosított jogainktól, nem fogadhatunk el.

BIBLIOTHECA HUNGARICA

Samaria - Somorja - Smorín

NYOMATOTT
HEINR. MERCY FIA NYOMDAJABAN, BUDAPEST
1937.